

Sveta noč.

*Pastirci piskajo
in angelci pojó,
vse betlehemsko polje
je čudežno svetló!*

*»— Hitimo, glejte zvezdol!
šepeče star pastir
in kaže repatico,
ki dviga se v vsemir.*

*V svetlobi jasni ostaja
že hlevček sred noči,
in angel nad njim raja,
ki Jezuška slavi.*

*V preskromnih jaslih revnih
rodi se Jezus-Bog
in v srcih vseh pohlepnih,
kjer seže zemlje krog!*

*Pastirci hrepeneči
mu že darujejo,
ovčice bele v gneči
mu rokce poljubujejo.*

*Marija, mati sveta,
se blaženo smehlja,
a sveti Jožef srečen
molitvice mrmra.*

*Pastirci piskajo
in angelci pojó,
vse betlehemsko polje
je čudežno lepo!*

Jože Dular:

Ciganček Čenko in njegov zadnji sveti večer.

V gozdu nad Krko je biló postavljenih pet ciganskih šotorov. Pet šotorov Brajdičev, ki so imeli enega koštruna, dve kozi, sedem kokoši, štiri zajce in kup raztrganih otrok. In cigan Čenko je bil med njimi. Pa Čenko ni bil njihov, Čenko ni bil Brajdič. Doma je bil s Hrvaškega, kjer je imel starega strica, ki ga je tepel in je zato Čenko neke noči pobegnil. Bežal je in bežal, psi so se podili za njim po vaseh, hodil je tri dolge dneve, jedel repo po njivah in končno prišel v hosto nad Krko. Cigani imajo včasih pod umazano obleko dobro srce, pa so Čenka vzeli za svojega.

Tako je postal osemletni Čenko cigan. Pasel je krave, se podil za koštrunom, lasal cigančke, prosil po vasi kruha in masti, ocvirkov in jesiha, čevljev in obleke. Za vse je bil pripraven.

V potepanju je preživel poletje. Jeseni je klatil sadje, ruval krompir, lomil koruzne storže in trgal grozdje. Neopaženo, tako po malem. Bog vendar ni hotel, da bi vse zraslo samo za kmete. Tako je mislil Čenko in si vtepel v glavo, da dela po svoji ciganski pameti čisto prav.

Počasi je prihajala zima, polja so se izpraznila in ciganom je pričela trda presti. Burja je vlekla od Svetega Petra mimo Soteske prav do njihovih raztrganih šotorov. Nič ni pomagalo, če so jih zaslonili z vejami in jih mašili s cunjami. Kljub temu je bilo mrzlo. Vso toploto ognja je burja sproti odnašala in cigančki so drgetali od mraza.

Mimo tega je nekaj dni pred božičem zapadel sneg. Prvo noč ga je naraslo čevljev na visoko, drugo noč ga je nasulo z neba še enkrat toliko.

Šotori so bili do polovice zametani. A sneg še ni prenehal. Včasih se je nebo malo razvleklo, da so ljudje že mislili, da bo prenehal, takoj nato pa je spet potegnila burja s snegom. Cigani so ostali doma v šotorih. Ker je bila pot do Krke meter visoko zametana, so kar v loncih topili sneg, da so dobili vodo. Zmanjkovalo jim je hrane — iti v vas je bilo v takem vremenu tvegano — zato so po vrsti zaklali koštruna in koze.

Popoldne pred svetim večerom je sneg prenehal. Nebo se je za silo zjasnilo, toda burja je še vedno vlekla in grmadila snežne kupe po gozdu in polju. Iz šotorov so odrinili štirje cigani in delali pot do ceste. Tam pa je bilo že za silo zvoženo, tako da se je dalo priti do prvih hiš.

Po ti gazi so odšle ciganke v vas prosit kruha, zabele, krompirja. Tudi Čenko je šel z njimi in ko je prišel do srede vasi, je zavil naravnost v župnišče.

V veži ga je srečal gospod župnik in vprašal začudeno:

»Kaj pa ti, Čenko? Kaj te je zaneslo k nam? Saj nisi bil še nikoli pri nas!«

»Ne, gošpod, nišem bil,« je plašno odgovoril Čenko.

»In kaj bi rad?«

»Kruha, za čigane v hošti. Nič nimamo, žebe naš, lačni smo in raztrgani,« je hitel Čenko.

»Tona, daj mu, če imaš kaj v shrambi,« je dejal župnik kuharici, »pa glej, da ne boš več kradel po njivah in vrtovih in da boš hodil v cerkev!«

»Bom, gošpod župnik, bom, k oni maši pojdem, ko mužika igra.«

Župnik se je nasmehnil in Čenko tudi, ko je videl, kaj je vse prinesla Tona. Skrbno je spravil vse, kar mu je dala kuharica, še zahvaliti se ni utegnil in je oddrvel na cesto proti gozdu.

V šotoru so se cigani razveselili nabranih reči. Vrnile so se tudi ciganke. Jedli so vsevprek in v loncih je zopet vrelo.

Čenko je ležal v kotu in zamišljeno strmел v ogenj. Nenadoma je vprašal starega cigana:

»Štric, kdaj pa je maša?«

»Kakšna maša? Nocoj ponoči je maša. Pa kaj češ z njo?«

»V cerkev pojdem. Gošpod župnik šo rekli, naj pridem. Potem bom dobil še krompirja in mašti.«

»Nikamor ne greš!« je dejala stara ciganka. »Da se zgubiš v temi in snegu! Še tega se manjkal!«

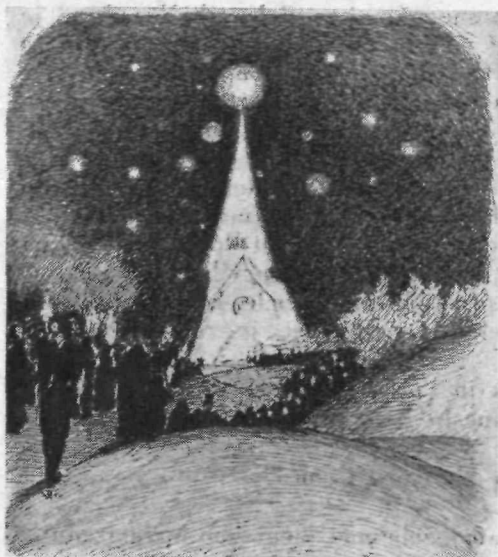
»Pa bom šel! K oni maši, ko mužika igra,« je vztrajal Čenko.

Stari cigan je vstal in se mu grozeče približal.

»Ná, tu imaš mužiko in mašo,« se je razjezil in ga s težko pestjo mahnil po glavi.

Čenko ni zajokal, samo velika solza mu je zablestela v levem očesu. Ugriznil se je v ustnico, da bi skril žalost.

Daleč preko poljá je pričelo pritrkavati. Prav nalahko so se lovili glasovi zvonov, peli nežno in skoraj boječe, trkali na umazana platna cigan-skih šotorov, in še dalje so prihajali: trkali so na njihova srca. Pa cigani niso imeli odprti src za klice zvonov, ki so jim pravili, da se je tudi zanje rodil Kristus. Cigani jih niso slišali. Povečerjali so že in ležali okoli ognja. Stari cigan je od nekje privlekel steklenico slivovke in zdaj so se po vrsti napajali z žgano pijačo. Nekaj cigank je poskušalo peti, pa jih je prekričal stari cigan. In tudi ognji pred šotori so pojenjavali.

Cigani so spali. Burja se je spet vzdignila v gozdovih in razpihovala tleče oglje. Vsi so spali, le ciganček Čenko je bedel. Zunaj so še vedno peli zvonovi, sedaj tiše, sedaj glasneje, kakor je pač prinašala burja njihove glasove.

Čenko je ugibal: »Sedajle bo ona maša z muziko. V pol ure bom v cerkvi. In gospod župnik me bodo videli in bom jutri spet dobil krompirja in masti.«

Hitro je vstal in se splazil mimo ciganov na prosto. Med šotori je zavil na ozko gaz in dalje na cesto. Tam je srečaval skupine ljudi, ki so s smolnatimi baklami razsvetljevali pot. Ko je dohitel prvo gručo, se ji je pridružil in ljudje so ga vprašali:

»He, ti cigansko sémel! Kaj te

nič ne zebe? Kaj pa kolovratiš ponoči okoli?«

»Šveda me žebe, žebe me,« je odgovoril Čenko in pihal v roke. »Toda k maši grem, k oni, pri kateri mužika igra, da bom dobil jutri pri vašem gospodu krompirja.«

»No, pa pojdi z nami in baklo nesi, da nam boš svetil in se ugreš med potjol« Star mož mu je stisnil v roke smolnati les. Čenko ga je zagrabil in prinesel plamen prav k obrazu.

»Ždaj pa štric, ždaj pa greje ko šonče,« je dejal in z velikimi koraki stopal pred gručo.

Za ovinkom se je prikazala vas. Mala okenca so mežikala v noč. Cerkev je bila vsa razsvetljena in celó v zvoniku je bilo svetló kot podnevi. Zvonjenje je bilo sedaj mnogo močnejše in Čenko je pospešil korak. »Morda se je že pričela ona maša,« je mislil Čenko in v hitrici zamahoval z baklo po zraku.

»Čenko, kaj te je pa obsedlo? Kam pa drviš? Saj je še čas!« so vpili ljudje za njim. »Pustite seme cigansko, naj gre, kamor hoče!« je godrnjal bradati starček in prižigal novo baklo.

Čenko pa je hitel, vedno bolj je tekел in končno razgret prisopihal pred cerkev. Ni se zmenil za začudene poglede ljudi. Dogorevajočo baklo je vrgel v sneg, si obrisal smolnate roke ob hlače in vstopil skozi velika vrata. V cerkvi je bilo svetló, da mu je jemalo vid. Zdelo se mu je, da je najmanj trikrat svetlejše kot v taborišču, pa čeprav pri mesečni noči prižgó vseh pet ognjev pred šotori. Čenko je strmel in se prerival med ljudmi — prav do velikega oltarja. Tam je obstal in čakal. Gledal je okoli sebe: cerkev se je vedno bolj polnila, na koru se je čulo pritajeno šepetanje in končno je prišel cerkovnik ter prižgal sveče na oltarju. Zvonec v zakristiji je udaril naglo, da se je Čenko stresel, orgle na koru so zabučale in duhovnik je z ministranti stopil pred oltar.

Čenko je samo strmel in poslušal. Saj je znal moliti očenaš, a sedaj ga ni mogel. Preveč je bilo svetló, preveč lepo je igrala muzika na koru, da bi se mogel zbrati. In je poslušal vse do evangelija, ko je muzika prenehala in se je duhovnik oglasil pred oltarjem. Črno knjigo je vzel v roke in bral, da je šla Marija z Jožefom na popisovanje v Betlehem, da se je

tam rodilo božje Dete, ki ga je Marija povila v plenice in ga položila v jaslice. Čenko je poslušal in župnik je bral dalje: »V prav tem kraju pa so pastirji prenočevali pod milim nebom in so bili na nočnih stražah pri svoji čredi. In glej, angel Gospodov je stal pred njimi, božja svetloba jih je obsijala in silno so se prestrašili. Angel pa jim je rekel: »Ne bojte se; zakaj oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Danes vam je rojen v mestu Davidovem Zveličar, ki je Kristus Gospod.«

Še nekaj je prebral sivolasi župnik, nato je odložil knjigo. Orgle so znova zadonele in med to nebeško muziko so se Čenku vrivale duhovnikove besede: »...pod milim nebom so prenočevali... božja svetloba jih je obsijala... ne bojte se... za vse se je rodil danes Zveličar...«

Čenko je mislil: »Kaj nisem tudi jaz na prostem pod smrekami? One cunje so slaba streha, zebe me, gospoda župnika sem se bal, pa so le dober gospod; strah me je bilo priti v cerkev, pa je tako svetlo tukaj, mogoče še bolj ko takrat, ko je Jezus prišel na svet; pa za vse je prišel, tudi za naše cigane, čeprav jih sedaj ni tu in spijo pijani v šotorih...«

Čenko je gledal na oltar in mislil na starega strica, ki ga je tepel na Hrvaškem in mu je zato pobegnil, na vse one ljudi je mislil, ki so mu radi dali in niso ščuvali psov nanj in jih ima zato Bog nocoj rajši kot druge. In premišljeval je in poslušal in ni niti vedel, kdaj so orgle zadnjikrat zadonele in so se ljudje pričeli vsipati iz cerkve.

Ko je stopil ven, so se že zadnji ljudje razkropili. Sneg je spet pričel naletavati in po cesti in stezah daleč v polju so se prižigale in ugašale bakle kot drobne kresnice.

Čenko je potegnil tri križe čez čelo, usta in prsi in se spustil v tek skozi vas. Ponekod so bila še svetla okenca in Čenko je tekel mimo njih. Moral je hiteti, da pride čimprej domov. Če se zbudi stari cigan in ga pogreši, mu ne bo dobro, ko se vrne. Kajti stric ima pest, ki je trša od hrastove grče. To je Čenko predobro vedel. Zato je tekel, kar so mu dale premrle noge.

Sneg se je vsipal vedno gostejše. Skoz vas je še šlo, ko pa je imel zadnje svetlo okno za seboj, ga je objela noč. Sprva je še čutil cesto in tudi po nekaterih tlečih ogorkih je ugibal, kod je njegova pot. Toda noge so mu postajale vedno težje, vedno bolj se je zapletal in padal.

Hodil je dolgo. Včasih je spodrsnil in se zavedel, da je na cesti. »Tod mimo so morale iti sani,« je ugibal, ko je v temi z roko otipaval gladko smučino. S ceste ne bo zašel, toda da bi vsaj malo vedel, kje se cepi pot v njihovo taborišče. Najprej mora priti do one velike smreke, ki raste poleg ceste. Nato še nekaj desetih korakov in potem na desno proti Krki. Nekajkrat se mu je že zdelo, da vidi smreko, krenil je s poti v globoki sneg, a ko je hotel otipati drevo, je zajel samo črni zrak. V strahu je krenil nazaj.

Obleko je imel vso premočeno, začelo ga je zebsti, bil je lačen, truden in zaspan. Hotel je kričati na pomoč, pa je njegov šibek glas zamrl v snegu in burji, ki mu je pihala v obraz. Čenko je omahoval, zanašalo ga je sem in tja, padal je in se pobiral. Končno je omagal. Zanihal je v sneg in potopil vanj roke kot v nežno volno. Začutil je nekaj trdega. »Da, to so smreke,« je mislil, »malo bom počakal in se ugrel, potem pa pojdem domov.«

Oči je zaprl. Od nekje se je razlila sladka muzika, še lepša, mnogo lepša kot ona v cerkvi. Nebo se je odprlo in postalo je svetlo kot podnevi. Prikazal se je angel, ga prijel za roko in mu rekel: »Vstani, Čenko, oznanjam ti veliko veselje! Tudi zate se je nocoj rodil Kristus!« In Čenko

se je nasmehnil, vstal je in skupaj sta šla po zlatih stopnicah vedno više in više, v samo sveto nebo...

Ko so šli zjutraj ljudje k maši, so našli cigančka Čenka zmrznjenega ob cesti. Njegove roke so se krčevito oprijemale cestnega kamna, glavo je imel naslonjeno na prsi in še v smrti se je smehljajal. Beli sneg je bila njegova mrtvaška postelj in burja mu je pela zadnjo pesem. Tako je umrl ciganček Čenko na sam sveti večer in nikogar ni bilo, ki bi se jokaj za njim...

Adolf Šinkovec:

Pot k polnočnici.

*Gremo k polnočnici;
zvezde se blesté,
k tihi molitvi
so sklenjene moje roké.*

*Po smrekah je sneg;
veje se klanjajo,
v vetru pozvanjajo,
beli slapovi se sujejo v breg;
priroda sveto pesem šepeče,
mesečina ko božji je smeh.*

*Jezus, daj miru nam, daj sreče,
ko boš stopil na zemljo z neba
v polnočni lepoti naših gorá!*

Gustav Strniša:

Legenda.

*reden mati je Marija
z Jezuščkom v Egipt prišla,
je vojakov kompanija
domek njen obkrožila.*

*Ni bila še daleč Mati,
prav lahko bi jo došli,
pa začuli so za vrati,
da kolovrat Njen brni.*

*»O, brezskrbna ta Družina,
saj nas čaka kar doma,
Mati prede pač za Sina,
ki tak kralj naj bo sveta?«*

*Star vojak pred hišo deje
bratcem svojim in na dver
spet potrka, se zasmeye:
»Danes jim bo slab večer!«*